

*Юдіта ВЕЙГЕШІ,
студентка 5 курсу
факультету міжнародних відносин
ДВНЗ «УжНУ»*

ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Форму транскордонного співробітництва визначають поставлені цілі, які виконуються в рамках програм та відповідають чинному законодавству країн-учасниць. З часом різні чинники можуть створити необхідність створення нових форм транскордонного співробітництва.

Виходячи з “Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями” можна почати вивчення еволюції транскордонного співробітництва. Згідно з нею держави - члени Ради Європи, які підписали Конвенцію, мають за мету:

- єднання між її членами та розвиток співробітництва між ними;
- участь територіальних общин або властей Європи для досягнення співробітництва;
- співробітництво між прикордонними територіями;
- співробітництво між общинами або властями в різних галузях;
- регіональний, міський та сільський розвиток;
- охорона довкілля, поліпшення діяльності підприємств громадського користування і комунального обслуговування;
- взаємна допомога у надзвичайних ситуаціях.

Для розвитку плану, закладеного Конвенцією, можна навести комплекс нормативно-правових актів, які

регулюють питання транскордонного співробітництва на рівні органів місцевої влади і самоврядування в Україні:

- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 24 червня 1997 р. № 280, Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 р. № 586;

- Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 р. № 2850;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 587 «Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та євро регіонів»;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 11 травня 2005р. № 339 «Про затвердження Положення про порядок проведення конкурсного відбору проектів (програм) транскордонного співробітництва, які можуть бути включені до державної програми розвитку транскордонного співробітництва»;

- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 149 «Про схвалення Концепції Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 роки»;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року»;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006р. № 1819 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 роки»;

- Наказ Мінекономіки «Про затвердження Порядку підготовки проектів (програм) транскордонного співробітництва, зразків листка реєстрації висновків попереднього розгляду проекту (програми) транскордонного співробітництва, листка результатів

оцінювання проекту (програми) транскордонного співробітництва» від 3 червня 2005 р. № 158;

– Наказ Мінекономіки «Про утворення міжвідомчої робочої групи з підготовки рекомендацій по складанню переліку проектів транскордонного співробітництва» від 5 березня 2007 р. № 65.

У зв'язку із розширенням Європейського Союзу у 2004 р. була офіційно запроваджена Європейська політика сусідства з метою уникнення появи нових ліній розмежування між ЄС та сусідніми державами, зміцнення стабільності, безпеки та добробуту її учасників. Зазначені цілі сформульовані у її Стратегії .

Основний вплив на міжрегіональне співробітництво на нашу державу має ЄС, який має великий вплив на всі європейські та неєвропейські держави загалом. Сьогоднішній курс ЄС стосується співпраці з його східними та південними сусідами, а саме: з Алжиром, Вірменією, Білоруссю, Єгиптом, Грузією, Ізраїлем, Йорданією, Ліваном, Лівією, Молдовою, Марокко, Палестинською Автономією, Сирією, Тунісом, Україною. Він пропонує переваги поглиблених відносин, ЄС має намір сприяти урядам цих держав у реалізації завдань політично-економічних реформ. Для досягнення цілей, сформульованих у Стратегії Європейської політики сусідства, визначено пріоритети, які наблизять сусідні країни до ЄС.

Саме ці пріоритети враховано у спільно погоджених Планах дій, які стосуються таких питань, як:

- політичний діалог та реформи;
- економічне та соціальне співробітництво та розвиток;
- питання торгівлі, ринкової та регулятивної реформ;
- співробітництво у сфері правосуддя, свободи та безпеки;

- галузеві питання (енергетика, інформаційне суспільство, охорона навколишнього середовища тощо);
- людський вимір (громадянське суспільство, освіта, охорона здоров'я тощо) [1].

Важливе міжрегіональне співробітництво почалося у 1993 р., коли лідери п'яти країн підписали декларацію про створення Карпатського єврорегіону як механізму співробітництва між органами державної влади. Це була перша асоціація такого типу у Центральній і Східній Європі.

Оскільки Карпатський єврорегіон займався переважно розвитком співробітництва між органами влади, то виникла потреба у створенні координаційної структури, яка б сприяла налагодженню зв'язків між пересічними громадянами та неурядовими організаціями. У 1994 р. Інститутом досліджень "Схід-Захід" за підтримки Фонду Чарлза Стюарта Мотта було створено Фонд розвитку Карпатського єврорегіону. Основною метою Фонду як динамічної міжрегіональної організації була підтримка громадських ініціатив у регіоні Карпат, проектів органів місцевого самоврядування і НУО. Поштовхом для розвитку у Центрально-Східній Європі саме такого типу фундації було переконання, що підтримка місцевої демократії, транскордонної і міжетнічної співпраці на локальному та регіональному рівнях є важливим елементом будівництва стабільної та демократичної Європи [2].

У загальноєвропейській системі пріоритетів єврорегіон розглядається як інструмент інтеграції держав через інтеграцію регіонів. Їх діяльність спрямовується на прискорення соціально-економічного розвитку регіонів і формування їх експортної спеціалізації, інфраструктурну підготовку для поглиблення співробітництва з

Європейським Союзом, розвиток системи міжрегіональних зв'язків у сфері туризму, рекреації, охорони навколишнього природного середовища. Єврорегіони дають можливість розв'язувати проблеми національних меншин, можуть бути засобом вирішення територіальних претензій. До транскордонної співпраці залучено понад 30 держав, які утворили понад 70 єврорегіонів.

Також дійове співробітництво з ЄС здійснювалось в рамках програми TACIS. Впровадження в Україні природоохоронних проектів в рамках програми TACIS сприяє підвищенню ефективності природоохоронних заходів, що здійснюються як на державному, так і на регіональному рівнях, а також виконанню Україною зобов'язань, що випливають із підписаних конвенцій та угод в галузі охорони довкілля. Серед проектів, які впроваджувались в рамках програми TACIS в галузі охорони довкілля:

- розвиток регіональної системи управління промисловими відходами в Україні;
- транскордонний моніторинг та оцінка якості води річок Ужа, Латориці та Західного Бугу;
- розвиток комунального господарства;
- управління водними ресурсами, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття Буковинських Карпат;
- захист довкілля в Чорноморському регіоні [3].

Сьогодні започатковані програми можуть позитивно вплинути на розвиток охорони природи, що є вкрай важливим у майбутньому. Адже дуже великий вплив на широкомасштабний розвиток територій має саме екологія. Тому втілення цих програм у реальність забезпечить подальший розвиток прикордонного регіону.

Формування концепції політики регіонального розвитку в Україні має ґрунтуватися на основних

досягненнях у цьому напрямку в країнах ЄС, для яких міжрегіональне співробітництво як механізм економічної співпраці, а відтак і економічного розвитку, останнім часом стало пріоритетним. Місце транскордонного співробітництва в регіональному розвитку визначається його здатністю до мобілізації та ефективного використання існуючого потенціалу прикордонних регіонів і територій, а також до оптимального поєднання їх можливостей та ресурсів. З огляду на це для Закарпаття відкриваються нові можливості і перспективи, оскільки наш край є унікальним завдяки спільному кордону з Угорщиною, Румунією, Словаччиною та Польщею.

Розширення Європейського Союзу має значні позитивні наслідки як для країн-членів, так і для сусідніх з ними країн. Проте у результаті розширення ЄС разом з новими можливостями з'являються й нові проблеми: існуючі відмінності у рівні життя у країнах, що знаходяться з іншого боку кордону із Союзом, проявляються з більшою силою через швидші темпи зростання у нових членах Європейського Союзу порівняно із сусідніми з ними країнами-нечленами ЄС.

Завдяки ратифікації у 2013 році Протоколу № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЄС) [4] з'явилась можливість утворення органу транскордонного співробітництва, метою якого є заохочення, підтримка та розвиток в інтересах населення транскордонного та міжтериторіального співробітництва між його членами у сферах спільної компетенції. В той же час західними регіонами України планується розробка макрорегіональної стратегії для Карпатського регіону, за аналогією Балтійської та Дунайської стратегії, яка

об'єднувала б інтереси як країн-членів Євросоюзу, так і країн Східного партнерства, зокрема України.

Разом з тим, на період 2014-2020 років заплановано підготовку та розробку спільних операційних програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства. Завдяки цьому Закарпатська область може отримати значні фінансові ресурси в рамках міжнародної технічної допомоги. Це означає, що при умові системного підходу до розробки неприбуткових проектів, висококваліфікованої та інтенсивної роботи з європейськими фондами Закарпатська область має можливість залучити необхідні кошти міжнародної технічної допомоги для вирішення проблем в пріоритетних сферах розвитку регіону.

Здійснення інтеграційних процесів на прикордонних територіях безпосередньо впливає на розвиток Закарпатської області через розгортання транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні та визначає гостру необхідність продовження та подальшої реалізації Програми розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області у 2011-2015 році (відповідно до етапів, визначених Європейською Комісією щодо впровадження програм розбудови відносин з країнами-сусідами). Таким чином, одним з найважливіших інструментів розвитку відносин України з Європейським Союзом є співробітництво України, і Закарпатської області зокрема, з сусідніми країнами - членами ЄС, яке має сприяти як економічному розвитку прикордонних регіонів наших країн, так і загалом поглибленому транскордонному співробітництву в економічній, політичній, гуманітарній, науковій та інших сферах.

Актуальними на сьогоднішній день для нашої області в числі інших є такі питання:

– продовження реалізації діючих проектів в рамках Програми прикордонного співробітництва ЄСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна на 2007-2013 роки;

– активізація участі регіону у розробці спільних операційних програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства (ЄІС) на 2014-2020 роки;

– розвиток прикордонної інфраструктури, збільшення ефективності пропускної спроможності кордонів з можливістю отримання коштів для фінансування реконструкції існуючих та будівництва нових пунктів пропуску і під'їзних доріг до них на державному кордоні з Угорщиною, Румунією, Словаччиною за рахунок реалізації великомасштабних проектів у рамках програм прикордонного співробітництва ЄІС;

– налагодження та розвиток співробітництва у рамках існуючих єврорегіонів, пошук нових механізмів міжрегіональної співпраці;

– активізація міжнародного співробітництва в рамках реалізації Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону.

Дуже важливим питанням у розвитку прикордонних регіонів є фінансування. Якщо програми виконуються в співпраці з кількома державами, значить фінансування є не одностороннім. Адже кожна програма – це спільне вирішення спільних питань. Україна як партнер європейських країн відповідно має з ними співпрацювати у фінансуванні розвитку транскордонного співробітництва.

Державна фінансова підтримка може надаватися проектам транскордонного співробітництва, які мають достатню аргументацію щодо ефективного розв'язання актуальних проблем і були відібрані на конкурсній основі за цілями, пріоритетами, необхідними ресурсами та

тривалістю їх реалізації згідно з порядком, що затверджується Кабінетом Міністрів України. Державні програми розвитку транскордонного співробітництва розробляються суб'єктами транскордонного співробітництва України, погоджуються із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики, Міністерством фінансів України та Міністерством закордонних справ України, а також центральними органами виконавчої влади, до компетенції яких належать питання транскордонного співробітництва, та подаються в установленому законодавством порядку Кабінету Міністрів України [5, с. 158]. Центральні органи виконавчої влади, до компетенції яких належать питання транскордонного співробітництва, відповідно до законодавства:

- надають правову, інформаційну, методичну, організаційну підтримку суб'єктам і учасникам транскордонного співробітництва України;
- розробляють порядок підготовки проектів (програм) транскордонного співробітництва та державних програм розвитку транскордонного співробітництва;
- розробляють положення про проведення конкурсу проектів (програм) транскордонного співробітництва, які претендують на включення до державних програм розвитку транскордонного співробітництва;
- проводять моніторинг виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва;
- розглядають пропозиції суб'єктів транскордонного співробітництва України щодо включення проектів (програм) транскордонного співробітництва до державних програм розвитку транскордонного співробітництва;
- здійснюють у межах своєї компетенції координацію та взаємне узгодження державних галузевих, регіональних програм і державних програм розвитку транскордонного

співробітництва під час формування проекту Державного бюджету України на відповідний рік.

Суб'єкти транскордонного співробітництва України:

- організують та координують роботу з підготовки та реалізації проектів (програм) транскордонного співробітництва;

- беруть участь у розробленні спільних проектів (програм) та координують їх реалізацію;

- розробляють або беруть участь у розробці державних програм розвитку транскордонного співробітництва;

- забезпечують у межах своєї компетенції виділення в установленому порядку з місцевих бюджетів коштів на розвиток транскордонного співробітництва [6, с. 160].

Видатки на реалізацію проектів (програм) транскордонного співробітництва здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів на відповідний рік, а також інших джерел, не заборонених законом. Для фінансування проектів (програм) транскордонного співробітництва може використовуватися міжнародна технічна допомога згідно із законодавством України.

Обсяги державної фінансової підтримки розвитку транскордонного співробітництва визначаються у законі про Державний бюджет України на відповідний рік згідно з державними програмами розвитку транскордонного співробітництва, затвердженими Кабінетом Міністрів України [7, с. 7].

Обсяги коштів, що спрямовуються суб'єктами транскордонного співробітництва України на виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва, визначаються у відповідних місцевих бюджетах.

Заходи щодо виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва фінансуються за рахунок бюджетних призначень головних розпорядників коштів Державного бюджету України на відповідний рік.

Щодо двосторонньої співпраці у транскордонному співробітництві, то яскравим його прикладом можуть бути відносини які полегшують перетин кордону в даному регіоні, економічний та культурний розвиток населення.

Будучи спонуканими бажанням зміцнювати добросусідські відносини між державами Договірних Сторін відповідно до положень Договору про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою від 6 грудня 1991 року, було вирішено укласти угоду про місцевий прикордонний рух в інтересах осіб, які проживають біля кордону.

Прикордонні території обох країн включають в себе - 382 українських, 244 угорських населених пунктів [8].

Мають можливість скористатись такою послугою майже всі громадяни. Адже посвідчення для українських громадян, які проживають на прикордонній території, коштує 20 євро. І видається на п'ять років у консульських відділах в Ужгороді та Берегові. Посвідчення не замінить Шенгенську візу. Воно дає право знаходитись на території Угорщини лише у 50- кілометровій зоні від кордону [9]. Програма дала можливість багатьом жителям прикордонної зони легко задовольнити такі свої потреби, як: зустріч з родичами, відвідання культурних заходів, музеїв, парків відпочинку тощо. В цьому випадку відчутно зближення України з Угорщиною, так як це великий крок у подальшій, більш інтенсивнішій співпраці цих країн.

Угода про місцевий прикордонний рух була також укладена між Україною та Словацькою Республікою. Дата підписання: 30.05.2008, затверджена Україною 06.08.2008 р. та набрала чинності для України: 27.09.2008р.

Цей дозвіл на місцевий прикордонний рух надає право його власнику перетинати спільний державний кордон Договірних Сторін з метою в'їзду на територію іншої Договірної Сторони, виїжджати з її території та перебувати в прикордонній зоні цієї Договірної Сторони протягом строку, визначеного в Угоді, зокрема, з соціальних, культурних, обґрунтованих економічних або родинних причин.

Заява на видачу дозволу на місцевий прикордонний рух подається жителем прикордонної зони особисто за офіційним зразком. Неповнолітні діти віком до шістнадцяти років у процедурі видачі дозволу на місцевий прикордонний рух представляються своїм законним представником. Неповнолітні діти без законного представника та особи, позбавлені законного статусу остаточним рішенням суду, у процедурі видачі дозволу на місцевий прикордонний рух представляються законним опікуном, визначеним судом.

Отже, отримання посвідчень є доступним більшості жителів прикордонної зони. Для сьогодення це є великий ресурс для молоді, національних меншин та підприємців, щоб задовольняти свої економічні, соціальні, культурні та духовні потреби [10].

Наші словацькі сусіди теж часто навідують наш край, і таким чином ми повинні створити всі умови для ще більшого зацікавлення їх, до відвідань не тільки наших ринків, а туристичних, культурних пунктів нашого краю. Тільки так ми зможемо вважати цю співпрацю дійсно двосторонньою.

Пункти перетину громадян на українсько-словацькому державному кордоні розташовані в найбільш оптимальних місцях.

1. Автодорожні пункти пропуску:

Ужгород–Вишнє–Немецьке (міжнародний)

- для пропуску пасажирського і вантажного автотранспорту;
- цілодобовий режим роботи.

Малий Березний – Угля (міждержавний)

- для пропуску пасажирського і вантажного транспорту (вантажопідйомністю до 3,5 тон);
- цілодобовий режим роботи.

2. Залізничні пункти пропуску:

Чоп–Чірна над Тисою (міжнародний)

- для пропуску пасажирського і вантажного залізничного транспорту;
- цілодобовий режим роботи.

Павлове - Матьовце (міжнародний)

- для пропуску вантажного залізничного транспорту ;
- цілодобовий режим роботи.

Схожа співпраця виникла і в польсько-українських відносинах. Дата набрання чинності для України угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила місцевого прикордонного руху: 01.07.2009. Характер співпраці країн на регіональному рівні досить сильно впливає на якість життя тих населених пунктів які розташовані на кордонах цих країн. Життя на прикордонних територіях може поліпшитись, якщо країни співпрацюватимуть у сферах охорони навколишнього середовища, громадського простору, розвитку міст, створення міст-побратимів.

Одним із завдань транскордонного співробітництва з боку ЄС є зниження ролі соціально-економічних бар'єрів.

Список використаних джерел

- 1. Східне партнерство. Стисла характеристика [Електронний ресурс] – <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/east-partnership>***

2. Карпатський фонд, *Наша історія* [Електронний ресурс] – Режим доступу http://www.carpathianfoundation.org.ua/about_us/history
3. Програма ТАСІС та її результати в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eufunds.in.ua/istoriya-tehnichnoji-dopomohy/prohrama-tasis-ta-jiji-rezultaty-v-ukrajini>
4. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями.
5. Концепція державної регіональної політики. Затверджена Указом Президента України від 25 травня 2001 р. №341/2001// Управління сучасним містом. – 2001. - №7-9 (3). - с. 153-162.
6. Беленький П.Ю., Мікула Н.А. Формування систем управління міжрегіональним та транскордонним співробітництвом в Україні // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Проблеми європейської інтеграції і регіональної співпраці: зб. наук. пр.: Вип. XXIX: В 2 Т. / НАН України. Інститут регіональних досліджень; редкол.: відповідальний редактор академік НАН України М.І. Долішній – Львів-Луцьк: Вежа, 2001. – Т. 1. – с. 157-163.
7. Долішній М., Беленький П., Андрусь М. Шляхи і форми розвитку міжнародного співробітництва прикордонних територій України // Соціально-економічні дослідження в перехідний період / ІРД НАНУ, Академія підприємництва і менеджменту (Львівське відділення), Інститут менеджменту і аудиту; Відповідальний редактор М.І.Долішній – Львів: Відкрите акціонерне товариство «Патент», 1996. – с. 6-14.
8. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про правила місцевого

- прикордонного руху [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/348_072*
- 9.** *Угода про малий прикордонний рух між Україною та Угорщиною набере чинності протягом 30 днів після її ратифікації Верховною Радою [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ua-reporter.com/uk/novosti/24762>*
- 10.** *Угода між Україною та Словацькою Республікою про місцевий прикордонний рух [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/703_076*